

Kohaliku omavalitsuse roll täiskasvanud õppija toetamisel

Maiu Küngas

Tallinna Ülikooli haridusteaduste instituut

Annotatsioon

Andragoogika aluseks on idee, et kõik täiskasvanud on võimelised õppima ja see on nende loomulik vajadus ning õigus ja igaühele luuakse ühiskonnas võimalus elukestvaks õppimiseks (Jõgi, 2013). Täiskasvanud õppijana oleme avatud uutele väljakutsetele ja võimalustele ning selleks vajame informatsiooni enesetäiendamise ja arengut toetavate institutsioonide, spetsialistide, koolituste ja erinevate programmide kohta.

Minu uurimuse eesmärk oli välja selgitada, kuidas on korraldatud täiskasvanute haridusvaldkonna koordineerimine kohalikus omavalitsuses ning kelle vastutusala see on. Sarnast teemat pole varem uuritud. Uuringu käigus viisin läbi poolstruktureeritud intervjuud Eesti kahe omavalitsuse vallavanemaga ja ühe omavalitsuse avalike suhete spetsialistiga. Tulemustest selgus, et vastajate isiklikest õpikogemustest lähtuvalt sõltub teadlikkus täiskasvanuhariduse kohta. Samuti on minu uurimusteema valdkonna arendamise prioriteetsus seotud omavalitsusjuhi vaadete ja tõekspidamistega. Esile toodi tegutsevad asutused piirkonnas, kus täiskasvanutel on võimalus täiendõppeks ning mille kaudu toimub täiskasvanuhariduse korraldamine. Nende seas olid nii ametikoolid kui ka raamatukogud, rahvamajad ja mittetulundusühingud. Eelnevalt ei ole välja selgitatud, millist tuge vajavad täiskasvanud õppijad kohaliku omavalitsuse poolt. Lisaks toodi välja takistavad tegurid, mille tõttu ei ole võimalik luua eraldi ametikohta täiskasvanuhariduse koordineerimiseks ning üheks peamiseks nimetati eelarves vahendite puudumist.

Võtmesõnad: andragoog, kohalik omavalitsus, täiskasvanuharidus, elukestev õpe, andragoogi roll.

Sissejuhatus

Täiskasvanute elukestvas õppes osalemise määr Eestis on tõusnud, kuid probleemiks on jätkuvalt kutse- ja erialase kvalifikatsioonita täiskasvanute suur osakaal ning nende inimeste arv, kelle õpingud on katkenud keskhariduse tasemeni jõudmata. Madala haridustasemega täiskasvanud on nii tööturul kui ka elukestvas õppes osalemises ebasoodsas seisundis. Haridus- ja Teadusministeeriumi Täiskasvanuhariduse programmi 2020-2023 tegevused ja meetmed loovad võimalused ning tingimused, et tuua madalama haridustaseme ja oskustega täiskasvanuid tasemeõppesse ning täienduskoolitusse ja toetavad võtmepädevuste arengut. Ühtlasi on eesmärgiks suurendada sihtgruppide teavitamist ja võrgustikutööd, et leida üles haridustee katkestanud täiskasvanud ning tuua nad võimalusel tagasi taseme haridust omandama, luues samas eeldused ka nende õppes püsimiseks (Haridus- ja Teadusministeerium, 2020). Õppimine on muutunud õppijale suunatult elukestvaks, igal ajal ja igal pool kättesaadavaks. See on avaldanud mõju ka koolitustele, mis vastavalt õppija vajadustele järjest enam muutuvad mitmekülgsemaks, paindlikumaks ja kompaktsemaks teadmiste edastamisel. Kõik see on võimalikuks saanud tänu õppe tehnoloogia arengule. (Rushby & Surry, 2016). Esmase toetuse õpihimu puhul peab täiskasvanud õppija saama võimalikult kodu lähedalt. Kohalike omavalitsus on õppijale kõige lähemal asuv institutsioon ning nende osalus elukestva õppe süsteemi kujundamisel on väga oluline. (Märja, 2021).

Elukestev õpe hõlmab formaalharidussüsteemi (lasteaed, põhikool, gümnaasium, kutseõppeasutus, kõrgkool) kõrval ka sellest väljaspool pakutavat täiendus- ja ümberõpet, mitteformaalset ja informaalset õpet kogu selle mitmekesisuses. Uute teadmiste ja oskuste omandamise võimalusi annab töökoht, vaba- ja huviharidus ning noorsootöö, samuti osalemine kodanikuühiskonna organisatsioonide tegevuses või virtuaalruumis, kus saab õppida individuaalselt või koos teistega. Uudishimu ja õpihuvi kujundamisel ning õpiharjumuste ja väärtushinnangute arendamisel on oluline roll kodul, erinevatel sotsiaalvõrgustikel ning kultuuriasutustel. (Haridus- ja Teadusministeerium, 2020)

Uurimistöö probleem seisneb selles, et kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses puudub täiskasvanuhariduse regulatsioon, määratlus ning vastutuskohustus. Täiskasvanuharidus on üks osa kohaliku omavalitsuse arengukavast ja selle täitmine sõltub poliitilistest kokkulepetest ning eelarvelistest võimalustest. See võib luua olukorra, kus puudub vastutaja või järjepidevus valdkonna arendamisel ja piirkonna täiskasvanud

inimestel puuduvad täiendõppe võimalused. Kohalikes omavalitsustes puudub andragoogi ametikoht.

Minu uurimistöö eesmärgiks - välja selgitada, kuidas on korraldatud täiskasvanuhariduse koordineerimine ja selle valdkonna eest vastutus kohalikes omavalitsustes ning kaardistada andragoogi ametikoha vajalikkus ning ülesanded eelnimetatud tasandil. Eesmärgist lähtuvalt püstitasin järgmised uurimisküsimused:

1. Kuidas on korraldatud täiskasvanuhariduse koordineerimine kohalikus omavalitsuses?

2. Millised on kohaliku omavalitsuse võimalused andragoogi ametikoha loomiseks?

3. Milline on andragoogi roll, vajalikkus ning ülesanded kohalikus omavalitsuses?

Uurimistöö teoreetilises osas annan ülevaate kohaliku omavalitsuse ülesannetest, andragoogikast, andragoogi rollist täiskasvanud õppija toetamisel ja täiskasvanuharidusest. Teises osas tutvustan töö meetodit, valimit ja tulemusi.

Andragoogika

Andragoogika on uurimisvaldkond ja distsipliin, mis tegeleb täiskasvanute haridustee arengu ja haridustee kujunemise, individuaalse ja kollektiivse kogemuse ning õppimis- ja õpetamisprotsessi mõistmisega eri tegevusvaldkondades, elusituatsioonides ja kontekstides (Jõgi, 2013).

Andragoog toetab täiskasvanute õppimist antud protsessis vastavalt oma ametialaste oskuste ning pädevustega (Knowles, Holton, & Swanson, 2014). Õppimine on täiskasvanute jaoks oma identiteedi loomise protsess, läbi mille püüeldakse elu mõtestamise ja enesemõistmise poole. Selles protsessis peab andragoogi sekkumine olema professionaalne (Karm, 2007).

Tallinna ülikooli andragoogika õppekava lõpetanud inimesed töötavad karjääriinfo- ja koolituspetsialisti, täiskasvanukoolituse korraldaja, õppedisaineri, koolituskonsultandi, koolitusjuhi, -assistendina või värbajana avaliku ja kolmanda sektori

organisatsioonides - nii kodumaistes kui ka rahvusvahelistes ettevõtetes (Tallinna ülikool, s.a.).

Enely Rannase (2016) magistritöö uurimuse tulemustest selgub, et andragoogide identiteet Eestis on nõrk, sest neil puudub võimalus end positsioneerida professionaalses kogukonnas. Tuginedes teoreetilisele määratlusele kogukonna elementidest, siis puuduvad andragoogide kogukonnas elemendid professionaalse kogukonna moodustamiseks ja seetõttu ei ole võimalik sinna kuuluda. Selles probleemi lahendamiseks on toimunud edukas progress ning 5. oktoobril 2021. a asutati Eestis andragoogide liit, mille eesmärgiks on osalemine elukestvat õpet ja täiskasvanuharidust edendavates protsessides meie ühiskonnas ning kaasa aidata andragoogiliste põhimõtete aktiivsemale levikule (Eesti Andragoogide Liit, 2022).

Täiskasvanuharidus

Täiskasvanuhariduseks nimetatakse täiskasvanutele suunatud ja organiseeritud õppetegevust, mille kaudu omandatakse uued oskused ja teadmised või täiendatakse ning säilitatakse olemasolevaid. Õppimine võib toimuda erineval tasemel või meetodil, samuti võib see olla jätkuks esmasele või asendada haridust, mis on omandatud üldharidus- või ülikoolis.

Täiskasvanuharidus on suunatud täiskasvanud inimestele, kes õpivad perekonnaelu, töölkäimise ja muude tegevuset kõrvalt ning kelle põhitegevuseks ei ole õppimine. Täiskasvanute koolituse seaduse alusel tegutseb Eestis Täiskasvanuhariduse nõukogu, kelle ülesandeks on Haridus- ja Teadusministeeriumi ning teiste osapoolte nõustamine täiskasvanuhariduse valdkonna küsimustes. Nõukogu liikmeteks on erinevate tööandjate, töövõtjate, koolitajate organisatsioonide, ministeeriumite ja teiste temavaldkonnaga seotud üksuste esindajad (Haridus- ja Teadusministeerium, 2020).

Haridus- ja teadusministeeriumi haridusvaldkonna arengukavas 2021-2035 on Elukestva õppe strateegias 2020 välja toodud järgnevad olulisõed põhimõtted:

- õppija vastutus ja aktiivne osalus;
- sooline tasakaal;

- üksteiselt õppimine ja koostöö;
- õpivõimaluste info läbipaistvus ja usaldusväarsus, kvaliteet ja paindlikkus,
- inimeste erivajadustega arvestamine õpikeskkonnas ja õppetöö korralduses; (Haridus- ja Teadusministeerium, 2020).

Iga inimese jaoks on oluline järjepidev õppimine ja oma oskuste arendamine. Õppija saab katsetades erinevaid õpitehnikaid, - võtteid ja strateegiaid arendada oma õppimise oskuseid. See eeldab õppimise käigus iseenda käitumisele ja mõtlemisele teadliku tähelepanu pööramist. Läbi enesevaatluse ja eneseanalüüsi selgub, millised on senini olnud harjumuslikud viisid õppida, millised strateegiad vajavad arendamist, millised õpioskused on nõrgemad. Ka kaasläsi jälgides avastab õppija uusi ja efektiivsemaid õpistrateegiaid, -tehnikaid ja -võtteid. Õppima õppimise käigus suureneb õppija teadlikkus oma õpistiilist, kasvab erinevate õpistrateegiate kasutamise kindlus ja tulemuslikkus ning tekib vilumus õpitehnikate ja -võtete rakendamisel. (Beljajev & Vanari, 2005) Koostööoskused arenevad omavahel diskuteerides, reflekteerides, mõtteid, kogemusi ning hinnanguid vahetades (Illeris, 2011). Samuti on koostööoskus oluline kiiresti muutuvast infoajastusest. Grupis töötamine ja koostöö tegemine soodustab isiksuslikku arengut, alternatiivsete lahenduste leidmist probleemidele, omakasupüüdmatust, kriitilist mõtlemist, tagasiside andmise oskusi, tolerantsust, avatust, austust teiste vastu ja organiseeritust. (Neilson, 2006) Andragoogika põhifookuses on inimene ja tema areng ning andragoog selles protsessis professionaalne suunaja ning toetaja.

Kohaliku omavalitsuse ülesanded ja põhimõtted

Kohalik omavalitsus rajaneb järgmistel põhimõtetel: kohaliku elu küsimuste iseseisev ja lõplik otsustamine ja korraldamine; igapäevaste seaduslike õiguste ja vabaduste kohustuslik tagamine vallas ja linnas; seaduste järgimine oma ülesannete ja kohustuste täitmisel; valla- ja linnaelanike õigus osaleda kohaliku omavalitsuse teostamisel; vastutus oma ülesannete täitmise eest; tegevuse avalikkus; avalike teenuste osutamine soodsamatel tingimustel. Omavalitsusüksustel on riigi poolt seatud ülesandeks korraldada linnas või vallas raamatukogude, rahvamajade, muuseumide, koolieelsete lasteasutuste, põhikoolide, gümnaasiumide ja huviala koolide, spordibaaside, turva- ja hooldekodude, tervishoiuasutuste ning samuti teiste kohalike asutuste ülalpidamist, kui need on

omavalitsuse omanduses. Seadusega võidakse riigieelarvest või muudest allikatest eelnimetatud asutuste teatud kulude katmist ette näha (RT I 1993, 37, 558; 10.07.2020, 97).

Täiskasvanute koolituse seadusega sätestatakse täiskasvanuhariduse valdkonna juhtimise alused, täienduskoolitusasutuse pidamise ja täienduskoolituse läbiviimise nõuded, õppija õigus õppepuhkusele, täienduskoolituse rahastamise alused ning riiklik ja haldusjärelevalve. Täiskasvanute koolitus jaguneb tasemeõppeks ja täienduskoolituseks. Haridus- ja Teadusministeeriumi ülesanne täiskasvanuhariduse valdkonnas on riikliku hariduspoliitika eesmärkide ja põhimõtete ja kavandamine ning rakendamine, et arendada hariduspoliitika teostamiseks vajalikku õigusruumi ja tagada hariduspoliitika rakendamise eesmärgipärasus ja järjepidevus. Lisaks tagab Haridus- ja Teadusministeerium hariduspoliitika tõhusaks rakendamiseks koolitusvajaduste hindamise ning analüüsimise (RT I, 23.03.2015, 5; 19.03.2019, 93).

Uuringu meetodika

2020. aasta sügisel viisin läbi ankeetküsitluse juhusliku valiku alusel ja küsisin kahekümne ühelt inimeselt, kui palju nad teavad andragoogikast ja täiskasvanuharidusest ning milline on nende infoväli oma kodukohas toimuvate õppimisvõimaluste kohta. Vastajatest 71% avaldasid arvamust, et täiskasvanutele on piisavalt õppimisvõimalusi. Peamiselt nimetati nendeks ülikooli, ametikooli ja tööl õppimist. Rohkem kui pooltel vastajatel puudub informatsioon või teadmine, kes koordineerib omavalitsuse tasandil täiskasvanute õppimist. Küsitluses osalejad teadsid, kes on andragoog ja millised ülesanded saavad olla selle ametikohal töötavatel spetsialistidel linnades ning valdades - täiskasvanud õppija toetaja.

Uurimistöö läbiviimiseks kasutasin ettekavatsetud valimit. Sellesse kuulusid Eesti kolmes erinevas omavalitsuses töötavad avalike suhete spetsialist ja kaks vallavanemat. Uuritavatega suhtlesin eelnevalt ja küsisin intervjuu läbiviimiseks kirjaliku nõusoleku. Intervjuud toimusid Zoomi keskkonnas. Intervjueeritavatele andsin eelnevalt teada, et küsimustele vastamine on anonüümne ning vastuseid kasutatakse ainult uurimistöö otstarbel ning ei avalikustata mujal.

Uurimistöö koostamisel kasutasin kvalitatiivset uurimismeetodit. Antud meetod osutus valituks, sest soovisin uurida täiskasvanuhariduse korraldust kohalikes

omavalitsustes ja teadlikkust andragoogi rollist ning tema töö võimalikkusest. Andmekogumismeetodiks kasutasin poolstruktureeritud intervjuud, mille eelis seisneb alateemade olemasolus ja intervjuueerijal on võimalus otsustada, mida ning millal on otstarbekas küsida (Laherand, 2008). Intervjuu algab kavakindlalt, kuid vestlus areneb avatult ning lähtudes situatsioonist (Õunapuu, 2014). Samuti on intervjuu sobilik andmekogumismeetod, sest uuritavaga on võimalus luua otsekontakt (veebipõhine). Lisaks on hea intervjuude andmekogumise paindlikkus ning võimalik saada uuritavalt põhjalikku teavet ja täpsustavaid vastuseid. (Hirsjärvi, Remes, & Sajavaara, 2010) Andmete dokumenteerimiseks kasutasin salvestamist ning transkribeerimist.

Tulemused

Käesolev peatükk annab ülevaate läbiviidud intervjuude tulemustest. Esimeses põhikateoorias käsitlen teemat - täiskasvanuhariduse koordineerimine kohalikus omavalitsuses. Teises põhikateoorias toon välja kohaliku omavalitsuse võimalused andragoogi ametikoha loomiseks. Kolmandas põhikateoorias kirjeldan andragoogi rolli, vajalikkust ja tema võimalikest ülesannetest kohalikus omavalitsuses. Analüüsi juures kasutan näidetena tsitaate intervjuudest, et ilmestada artiklit. Intervjuueeritavad ehk kohalike omavalitsuste töötajad kodeerisin vastavalt K1, K2, K3.

Tabel 1. Põhi- ja alamkateooriad

Uurimisküsimus 1	Kuidas on korraldatud täiskasvanuhariduse koordineerimine kohalikus omavalitsuses?
Põhikateooria	Täiskasvanuhariduse koordineerimine kohalikus omavalitsuses.
Alamkateooria	Eelnevad kogemused, täiskasvanuhariduse koordineerimine, vastutaja ja info kaardistamine ning õppimisvõimalused.
Uurimisküsimus 2	Millised on kohaliku omavalitsuse võimalused andragoogi ametikoha loomiseks?
Põhikateooria	Kohaliku omavalitsuse võimalused andragoogi ametikoha loomiseks.
Alamkateooria	Andragoogi ametikoha ülesanded ja vajalikkus.

Uurimisküsimus 3	Milline on andragoogi roll, vajalikkus ning ülesanded kohalikus omavalitsuses?
Põhikategooria	Andragoogi ametikoha loomise vajalikkus ning lisandväärtus.
Alamkategooria	Ettepanekud täiskasvanuhariduse korraldamiseks kohalikus omavalitsuses.

1. Täiskasvanuhariduse koordineerimine omavalitsuses

Uurimusest selgus, et täiskasvanuhariduse koordineerimine omavalitsustest on erinev. Üks intervjuueeritav tõi välja, et neil on koordineeritud üle maakonna, et eraldi valdade kaupa ei ole. Vastaja võrdsustas täiskasvanuhariduse mõiste ametikooliga, kus saab õppida ja selle kaudu toimub ka koordineerimine. Teine intervjuueeritav ütles, et neil on täiskasvanute gümnaasium, mis otseselt allub omavalitsusele. Kolmas intervjuueeritav lisas, et nende vallas on loodud aasta alguses oma töötajatele koolitusplaan (igauks saab valida endale, millist koolitust soovib).

K1: *“Meil on see koordineeritud üle maakonna sellepärast, et meie maakonnas on täiskasvanute gümnaasium liidetud ametikooliga. Ja see on väga õigustanud, et meil on see üle maakonna koordineeritud. Meil nagu valdade kaupa eraldi ei ole.”*

K2: *“Meil on täiskasvanute gümnaasium, mis siis otseselt meie omavalitsusele allub. Ja tegelikult on selle täiskasvanute kooliga nüüd niimoodi, et siin mingi viis aastat tagasi oli haridusreform, kus kaks gümnaasiumit sisuliselt liideti kokku, gümnaasiumi osa kaotati ära ja tehti riigigümnaasium. Ja siis ehitati uus põhikooli hoone ja selle tingimus oli siis see, et aastal 2022 täiskasvanute gümnaasiumi lõpetab oma tegevuse. Ja sellel aastal siis juhtubki, et täiskasvanute gümnaasium ühineb riigigümnaasiumiga. “*

K3: *“Kui vaadata laiemalt, siis ma ütleks, et sellist teadlikku koordineerimist ilmselt ei ole. Et oma osa on siin raamatukogudel. Kindlasti ütleme, et ka oma osa on siin kultuuri poolel. Ja ma arvan, et meie valla eripäraks on kindlasti aktiivne seltsitegevus, kus siis seltsid ütleme aktiivselt just selles mõttes, et nad kirjutavad projekte väga palju.”*

Eelnevad kogemused täiskasvanuhariduse valdkonnas

Uuringus osalenud kohaliku omavalitsuse töötajate intervjuerimise tulemusena selgus, et täiskasvanuhariduse kogemus on seotud neil nii töö kui ka isikliku eluga. Kaks kohaliku omavalitsuse spetsialisti tõid välja, et ülikooliõpingud on andnud palju kogemusi. Üks intervjueritav lisas, et koolitused on seotud täiskasvanuharidusega, kus ta ise on osalenud või on need asutuse poolt tellitud ja osalemine kohustuslik.

K2: "Isiklik eelneva kogemuse tasand on kindlasti see, et ma olen ise olnud aktiivne täiskasvanud õppija. Ma vahepeal käisin päris mitu kooli järjest, omandasin nii bakalaureuse- kui ka magistrikraadi."

Kohalikus omavalitsuses täiskasvanuhariduse valdkonna eest vastutaja

Uurimusest ilmses, et intervjueritavate arvamused täiskasvanuhariduse valdkonna vastutuse suhtes on kohalikus omavalitsuses erinevad. Üks intervjueritav leidis, et täiskasvanud tegelevad ise oma haridusega ning samas vastutab selle eest ka vald. Peamiselt on selleks vastutajaks siiski hariduskoordineerija. Teine intervjueritav lisas, et haridusnõunik vastutab täiskasvanuhariduse eest. Kolmas intervjueritav tõi välja, et vastutusvaldkond võib olla valla töötaja ametijuhendis kirjas, kuid konkreetselt öelda ei osanud, kelle.

K1: "Vald vastutab selle eest, et haridus on kohustus ning iga õpilane peab seda teadma ja see on iga inimese enda mure, kas ta õpib või mitte. Täiskasvanud ise tegelevad oma haridusega."

K2: "Meil on vastutaja haridusnõunik."

Info kaardistus täiskasvanud õppijate kohta

Uurimusest ilmses, et omavalitustes pole kaardistatud infot täiskasvanud õppijate kohta. Üks intervjueritav ütles, et täiskasvanu omandab iseseisvalt haridust ning vajadusel pöördub sotsiaalabi ameti poole, kes suhtleb ning kaardistab, kui haridus on jäänud pooleli. Teine intervjueritav tõi välja, et põhifookuses on valla koolid. Täiskasvanuõppega puututakse kokku konkreetselt täiskasvanute gümnaasiumi kaudu.

K2: "Ma ei tea, et oleks kaardistatud niimoodi infot."

K3: *"Ei ole."*

Info õppimisvõimaluste kohta täiskasvanud inimestele

Info õppimisvõimaluste kohta jõuab täiskasvanuteni erinevalt. Üks intervjueeritav ütles, et see jõuab läbi reklaamide, erinevate spetsialistide (sotsiaaltöötaja ja lastekaitsespetsialist) ning enamjaolt ikkagi suuliselt. Jagatud on näiteks raamatukogudes brošüüre õppimisvõimaluste kohta. Teine intervjueeritav lisas, et info jõuab täiskasvanuteni läbi Facebooki ning koolide kodulehtede kaudu. Kolmanda intervjueeritava arvates strateegilist info jagamist täiskasvanuhariduse osas ei toimu.

K3: *"Et see on pigem selline, et kui tuleb palve midagi jagada või teade, siis seltsid kindlasti kutsuvad oma tegevustes osalema."*

K1: *"Ses mõttes, et tehakse, et ametikool reklaamib seda, millised võimalused on õpingute jätkamiseks."*

Kes on andragoog?

Uurimistulemustest selgus, et intervjueeritavad tõlgendavad andragoogi mõistet erinevalt. Üks intervjueeritav tõi välja, et ta ei tea, mida see termin tähendab. Teine intervjueeritav ütles, et andragoog on täiskasvanu õpetaja ning kolmas lisas, et see on koolitaja või mentor täiskasvanuhariduse kontekstis.

K3: *"Et ta on selline selles valdkonnas mentor, kes juhendab ja suunab ning annab võib-olla teeotsa niiöelda kätte."*

2. Kohaliku omavalitsuse võimalused andragoogi ametikoha loomiseks

Kaks intervjueeritavat arvasid, et andragoogi ametikoha loomise võimalused kohalikus omavalitsus on olemas. Selle jaoks on oluline kaardistada konkreetsed ülesanded ning selgitada volikogule, miks see vajalik on. Üks intervjueeritav tõi välja, et andragoogi ametikoha loomiseks tööd ei ole. Samuti lisas teine intervjueeritav, et puudub teadmine, kas realselt seda teenust ka kasutatakse, toetus volikogu poolt võib olla väga minimaalne, sest poliitikud ei tunne huvi selle vastu.

K2: *"Ütleme nii, et oleneb läbirääkijast, kes kui hästi volikogule ja teistele tegelastele oskab hästi selgitada, miks teda vaja on, siis saab laiemalt luua. Aga ma arvan,*

kui praegu me niimoodi läheks ütleks, et meil on vaja andragoogi ametikohta, siis ma arvan, et sellest midagi välja ei tule.”

Ülesanded, mida saab andragoog kohalikus omavalitsuses täita

Intervjueeritavad tõid välja, et andragoogi ülesanne kohalikus omavalitsuses on täiskasvanute informeerimine, toetamine ning nõustamine täiskasvanuhariduses. Lisaks toodi välja, et andragoog edastab infot ja kaardistab täiskasvanuhariduste teemasid omavalitsustes.

K3: ”Ma arvan, et siis esiteks see esimene katmata ala, mis praegu on näha, et see infovahetuse pool, aga kindlasti nõustamine selles ametis on esmane ja kolmas, mis sellel alal katmata on - kaardistamise pool täiskasvanuhariduses.”

3. Andragoogi ametikoha loomise vajalikkus ja lisandväärtused

Kõik vastajad nimetasid andragoogi ametikoha loomisel takistuseks raha puudumise eelarves selleks otstarbeks. Kui riik rahastab, siis on võimalik kaaluda valdkonna eest vastutava ja arendustegevust teostava spetsialisti tööle võtmist. Eelnevalt tuleb kooskõlastada ettepanek kohaliku volikoguga. Toodi välja ka ettepanek ametikoha loomine projektipõhiselt, et selle kaudu välja selgitada üldse vajadus ning töömaht ja seejärel juba hiljem teha otsus, kas on vajalik kohalikule omavalitsusele või mitte.

K1: “Oleneb, kust see raha tuleb - kas omavalitsus eelarvest või riik annab selle. Kui see riik annab, siis kindlasti seda saab siduda, üks ole neid noori näiteks, kes ei õpi ega tööta, aga on juba kaheksateist täis, üks ole, võib-olla nendega tegeleda. No aga siis, üks ole tegeleks asjadega. Aga kui valla eelarvest peaks tulema, siis ma ütlen, et see on järjekordne koormus, mida vald ilmselt näha ei taha.”

K2: “Siis kui võtta nüüd, et jah, kõik ju tegelikult sõltub sellest, et milline on rahakott, et kes maksab palka, sellele inimesele siis, mis see võiks olla see lisandväärtus, mida tooks see struktuurimuudatus, et oleks konkreetselt inimene, kes siis täiskasvanutega tegeleks, mitte ainult kooli põhimõttel, vaid täiskasvanute ja gümnaasiumitega üldse. Siis kindlasti tooks see teadlikumad kodanikud vallale. Ja seeläbi siis ka tegelikult võib-olla ennetavaid tegevusi korraldada. On probleeme, millele praegu näiteks kulub tohutu ressurss, ütleme - nagu pere probleemid. Lastevanemate koolitused ja peredele koolitused. Ikka jah, ma, ma arvan, et ta ennetaks nii mõndagi probleemi, millele praegu nagu

tähelepanu oleme suunanud. See on hästi hea uus lähenemine, et ma arvan tõesti niimoodi, et see lastevanemate toetamine on väga-väga hea mõte. Varem ei olegi kuskilt läbi kõlanud niimoodi.”

K3: “Ma arvan, et võib-olla alguses projektipõhiselt läheneda, aga praegu selle kohta öelda, et kas täis ametikohta, siis pigem ütleks ilmselt ei. Kuidas nagu sisse tuua omavalitsuse võrdlemisi jäika süsteemi selliseid asju. Ma arvan, et kindlasti saab.”

Ettepanekud täiskasvanuhariduse korraldamiseks kohalikus omavalitsuses

Üks vastanutest arvas, et kui on olemas ametikool maakonnas, siis sinna saavad minna ennast täiendama igas vanuses inimesed ja see ongi õppimisvõimalus kõigile täiskasvanutele. Samuti tõi ta välja vestluses, et täiskasvanu ise vastutab oma õppimise eest ning leiab ise võimalused (ka rahalised). Teine intervjuueeritav oli väga rahul, et teema püstitasin ning see paneb teda omavalitsuse juhina ka rohkem antud valdkonnale mõtlema, sest praegu on see tahaplaanile jäänud. Riiklikul tasandil toimib, aga kui valla näitel võtta, siis see nii hästi enam ei ole. Osades maakondades on omavalitusliitude juures töötavad haridusspetsialistid, kes ühe osana tegelevad täiskasvanuharidusega. Kolmas vastaja tegi ettepaneku, et valdkonnale tuleb rohkem tähelepanu pöörata ja teadvustada ning luua kohalikus omavalitsusele vajalikud tööriistad, millega juba tegutseda.

K1: “Et selle ametikooli juurde viisime, täiskasvanute õpe, see on nagu selline positiivne. Ametikooli juures, eks ole, saabki ennast täiendada igatahes. See on ka peamine võimalus ringi õppida oma ameti, eks ole, see on nagu öeldakse, eluaegne õpe.”

K2: “Minu meelest täiskasvanud on tahaplaanile jäänud. Ma olen varasemalt juba töötanud selles valdkonnas, need on erinevad tasandid, milleni lõikes, et jah, riiklikult on kõik sõnastatud ja rahastatud. Ja siis, kui me läheme sealt astme-astmelt allapoole väiksemaks kohaliku omavalitsuseni - seal nagu see side katkeb.”

K3: “Võib-olla selle teadvustamine, sest ma ise ka isiklikult ei ole varasemalt teadvustanud täiskasvanuhariduse osakaalu kohalikus omavalitsuses, see on justkui midagi iseenesestmõistetavat. Need tööriistad nii-öelda kohalikule omavalitsusele mingis mõttes luua, et kuidas kohalik omavalitsus saab seda toetada või selle valdkonnaga tegeleda.”

Arutelu ja kokkuvõte

Uurimuse eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas on kohalikus omavalitsuses korraldatud ja koordineeritud täiskasvanuharidus ning millised on võimalused andragoogi ametikoha loomiseks ja mis on need ülesanded, mida saab selles töös täita. Intervjueerisin Eesti kolme erineva kohaliku omavalitsuse juhtimises osalesavat inimest, et teada saada nende arvamusi ja kogemusi täiskasvanud õppija toetamisel kohalikul tasandil.

Uurimuse tulemustest järeldus, et omavalitsusjuhi enda kogemustest täiskasvanud õppijana on olemas ka teadlikkus ja huvi täiskasvanuhariduse koordineerimise kohta oma piirkonnas. Vallajuhid on motiveeritud, et teada saada, kas andragoogi ametikoht on vajalik omavalitsusüksuses, aga samas nähakse suure takistusena rahaliste vahendite puudumist uue töökoha loomisel. Samuti ollakse arvamusel, et kõik toimib ja õppida soovivad leiavad alati selleks ise võimalused. Vastutus pannakse eelkõige riigile, kes saab paremini korraldada täiskasvanuharidust ning seda ka rahastada kohaliku omavalitsuse tasandil. Täiskasvanute koolituse seadusega sätestatakse täiskasvanuhariduse valdkonna juhtimise alused, täienduskoolitusasutuse pidamise ja täienduskoolituse läbiviimise nõuded, õppija õigus õppepuhkusele, täienduskoolituse rahastamise alused ning riiklik ja haldusjärelevalve (RT I, 23.03.2015, 5; 19.03.2019, 93). Sellest järeldades on vajalik seaduse täpsustamine või rakendamine nii, et see jõustuks ka täiskasvanuhariduse vastutuses kohalikus omavalitsuses.

Lähituleviku planeerides ei sea keegi intervjueeritavatest otseseks eesmärgiks teema küsimuste püstitamise kohalikus poliitilises aspektis, pigem nähakse seda tulevikuvisionina, et omavalitsuses on töötamas spetsialist, kes tegeleb täiskasvanud õppijatega, õppimisvõimaluste tutvustamisega ning inimeste arengu toetamisega. Seda saab teostada valdkonna vastava hariduse omandanud ja pädevustega spetsialist. Andragoog on see, kes toetab täiskasvanute õppimist vastavalt oma ametialaste oskuste ning pädevustega (Knowles, Holton, & Swanson, 2014). Algatades käesoleva uurimistöö teemal laiemat diskussiooni, saame meie, andragoogid, kaasata erinevaid osapooli ja leida võimalused arenguks ning ideede elluviimiseks ja rakendamiseks ka kohaliku omavalitsuse tasandil.

Kokkuvõtteks saan väita, et Eesti kohalikes omavalitsustes on olemas huvi täiskasvanuhariduse valdkonna arendamiseks ja koordineerimiseks. Samas soovitakse, et

selles teemas toetaks rohkem riik või haridusasutused, kes pakuvad õppimisvõimalusi täiskasvanutele. Tunnistatakse, et kui valla elanikud tõstavad oma teadmiste taset ning õpivad ja omandavad uusi oskuseid, siis toob see kasu ka omavalitsusele, suurendades tulumaksu laekumist kõrgema töötasu arvestuses. Kõigepealt tuleb luua tingimused ja võimalused, et rohkem inimesi jõuaks haridusteele.

Teen ettepaneku uurida teemat edasi, kaasates selleks ka kohalikes omavalitsustes elanikke ning täiskasvanud õppijaid, et teada saada nende vajadused ning ootused kohalikule omavalitsusele täiskasvanuhariduse korraldamisel.

Tänuõnad

Täna oma töö juhendajaid Mairi Matrovit (MA) ja Gertha Teidla-Kunitsõnit (MA) toetuse, õpetuste ning innustuse eest! Siiras tänu minu töö retsenseerijale Kärt Sildveele (MA), kes leidis võimaluse ning aja, et minu tööga tutvuda ning anda sellele tagasisidet. Käesolev artikkel valmis hea koostöö tulemusena intervjuueeritavatega, kes olid nõus oma aega pühendama mulle, et jagada mõtteid, arvamusi ning teadmisi täiskasvanuhariduse valdkonna kohta omavalitsuses, kus nad ise töötavad.

Kasutatud allikad

Beljajev, R., Vanari, K. (2005). *Õppimine ja õppimisoskuste arendamine täiskasvanuna*.

Tallinn. Loetud aadressil

<https://digiriiul.sisekaitse.ee/bitstream/handle/123456789/858/%C3%95ppimine%20ja%20%C3%B5ppimisoskuste%20arendamine%20t%C3%A4iskasvanuna%20uus%20fail.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Eesti Andragoogide Liit. (2022). Loetud aadressil <https://andragoogid.ee/>

Haridus- ja Teadusministeerium (2020) *Eesti elukestva õppe strateegia 2020*. Loetud aadressil <https://www.hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf>

Haridus- ja Teadusministeerium. (2020). *Täiskasvanuharidus*. Loetud aadressil <https://www.hm.ee/et/eesmargid-tegevused/taiskasvanuharidus>

Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2010). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.

Illeris, K. (2011). *The Fundamentals of Workplace Learning. Understanding How People Learn in Working Life*. London & New York: Routledge.

Jõgi, L. (2013). Andragoogika. Rmt. R. Mikser (toim.). *Haridusleksikon* (lk 43-47). Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Karm, M. (2007). *Eesti täiskasvanukoolitajate professionaalsuse kujunemise võimalused* (doktoritöö). Tallinn: Tallinna Ülikool.

Knowles, M. S., Holton III, E. F., & Swanson, R. A. (2014). *The adult learner: The definitive classic in adult education and human resource development*. Routledge.

Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus. (1993). RT I, 1993, 37, 558. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/126032013006?leiaKehtiv>

Laherand, M. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk.

Neilson, D. (2006). Small-Group Learning and its Value to Social Work Education. *Investigations in University Teaching and Learning*, 3 (2), 58- 66.

Märja, T. (2021). Õppivast individist õppiva ühiskonnani. Rmt. T. Märja, L. Jõgi, M. Lõhmus. *Andragoogika: raamat õppimisest ja õpetamisest* (lk 177-276). Tartu: Atlex OÜ

Rannas, E. (2016). *Andragoogi kuvand professionaalses kogukonnas* (magistritöö). Tallinn: Tallinna Ülikool.

Rushby, N. & Surry, D. (2016). *The Wiley handbook of learning technology*. New York: Wiley

Tallinna Ülikool. (s.a.) *Andragoogika*. Loetud aadressil <https://www.tlu.ee/hti/andragoogika#kuhu-edasi>

Täiskasvanute koolituse seadus. (2015). RT I, 23.03.2015, 5; 19.03.2019, 93. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/110062015010?leiaKehtiv>

Õunapuu, L. (2014). Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. Tartu:
Tartu Ülikool. Loetud aadressil
http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf